

Cartes de Jaume Bofill Bofill a Maurici Serrahima

SÍLVIA COLL-VINENT *Universitat Ramon Llull*

Apleguem aquí les cartes conservades de la correspondència de Jaume Bofill Bofill (Barcelona, 1910-1965) amb Maurici Serrahima, escrites la major part en els anys de col·laboració al diari *El Matí*, en el qual Serrahima era responsable de la secció «Lletres» i braç dret del director, Josep M. Capdevila.¹ Des de Viladrau, un jove Jaume Bofill, estudiant de Filosofia de la Universitat de Barcelona, segueix amb entusiasme el que ell veu com un projecte de futur com a diari de cultura catòlica. Les cartes il·lustren l'amistat que va unir tots dos intel·lectuals en un moment d'optimisme pel creixement i l'expansió del diari, que amb la posada en marxa del suplement dominical *Esplai* ampliava les pàgines de cultura, educació i lleure, i de lectura familiar, en les quals Bofill col·laboraria amb les traduccions de contes. Durant llargues temporades, alliberat d'exàmens, i fatigat del seu estat malaltís, Bofill troba un refugi en la lectura de ficció i en la pràctica de la literatura, exercida per mitjà de la traducció. S'interessa per les històries detectivesques de Chesterton, s'entusiasma amb Dickens, vol llegir Thackeray o descobreix Henry De Vere Stacpoole, autor del *best-seller* *The Blue Lagoon*. En unes cartes una mica anteriors adreçades al seu pare, Bofill se'ns revelava com un lector incansable de llibres de filosofia i assaig, i també de poesia, sobretot de

NOTA. Aquesta edició forma part del projecte «L'escola estètica catalana i les seves aportacions a l'estètica espanyola» (FF12009-07158), de la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull, i del projecte «Traducción, recepción y literatura catalana durante el régimen franquista (1939-1975)» (FF12008-0352), del TRILCAT (Universitat Pompeu Fabra).

1. Al Fons Maurici Serrahima i Bofill (UI 84), dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya, es conserven 18 cartes de Jaume Bofill Bofill, en quartilles manuscrites, excepte l'última, mecanografiada. Les transcrivim literalment, corregint alguns errors ortogràfics i de puntuació, marcant en cursiva els castellanismes i regularitzant-hi les citacions d'obres i publicacions. Agraïxo a la Sra. Roser Soliguer, vídua de Jaume Bofill, la gentilesa d'autoritzar-ne la reproducció.

poesia francesa.² Aquí s'esplaia amb una altra literatura que li arriba al cor: l'anglesa. En el proverbial sentit de l'humor dels narradors anglesos, Bofill hi troba fins i tot un punt d'afinitat amb l'esperit català. Una fina ironia, un sentit de l'humor britànic –diríem– traspua en les cartes, que són una mostra ben viva d'anglofilia, compartida certament amb la de Serrahima. La correspondència s'interromp a finals del setembre de 1934, poc abans que es produeixin canvis en la direcció d'*El Matí* que fan que Serrahima abandoni el diari, però l'amistat intel·lectual dura molt més, com demostra la darrera carta de Bofill des de *Convivium*, l'any 1961, on es deixa entendre que creia possible una altra oportunitat per col·laborar plegats. Les cartes tenen, d'altra banda, un valor per a la història de la poesia catalana, pel que diuen sobre la intervenció de Bofill en la revisió i la divulgació de la segona versió de *La muntanya d'ametistes* (1933), obra cabdal del seu pare, Jaume Bofill i Mates (Guerau de Liost).³ En la lectura corrent de *La muntanya d'ametistes* com a procés de retorn als orígens, a les essències familiars, sentimentals i tradicionals que representa el paradís del Montseny, el fill del poeta aporta un nou matís d'interpretació en descobrir-hi la influència literària del poeta belga Émile Verhaeren. Les cartes ens revelen, finalment, un home que, sense tenir ambicions literàries, té la voluntat d'escriure bé. Bofill demostra ser un lector fi i un traductor delicat, preocupat pel més petit detall del llenguatge. Les cartes són, per elles mateixes, un model de literatura epistolar, i només pel plaer de llegir-les val la pena que surtin a la llum.

2. Vegeu la correspondència mantinguda amb el seu pare, concretament la intercanviada entre l'abril de 1929 i el desembre de 1932 (16 cartes, dipositades al Fons Jaume Bofill i Mates de la Biblioteca de Catalunya). Jaume Bofill és a Viladrau, estudiant, i demana al seu pare, Jaume Bofill i Mates, que li porti llibres, revistes i altres objectes de necessitat, i també pel·lícules (és un cinèfil, fan de Greta Garbo). Demana que li porti llibres de la Biblioteca Popular Barcino, les *Novel·letes* d'Oscar Wilde (de la Biblioteca Popular de l'Avenç); obres en francès (de Walter de la Mare, de Gide, o *L'Empire Britannique*, d'A. Demangeon), i espera parlar amb ell, quan baixi a Barcelona, d'un llibre de Bernard Shaw amb el títol *Why I am a Socialdemocrat*. També llegeix llibres de poesia: li agrada molt Rimbaud, no li interessa Verlaine («enormement *démodé*, superficial»), però *Les Fleurs du mal* és un altre dels llibres que vol que li porti. També s'interessa per Ronsard.

3. Vegeu especialment la carta 11 i l'Apèndix. La implicació de Jaume Bofill Bofill en el procés de revisió de *La muntanya d'ametistes* és esmentada en la monografia d'E. BOU, *La poesia de Guerau de Liost: natura, amor, humor*, Barcelona: Ed. 62, 1985, p. 231.

1

Viladrau, 14 de juliol de 1932

Benvolgut amic: poc després d'haver-vos vingut a saludar, passats ja els exàmens, vaig tornar-me'n altra vegada cap a Viladrau: ara ja hi són, també, tots els de casa.

Heu parlat amb el senyor Romeva d'aquella traducció?⁴ M'interessaria saber si és aprofitable.

Ara he llegit un llibre «detectivesc» de Chesterton. *El secret de mossèn Brown*, en francès.⁵ Són històries deslligades que serien segurament aptes per a *Esplai* si no fossin una mica llargues. Si us en convenia alguna, encomanaria que m'enviessin el llibre a Catalònia, o a una altra banda. Calculo que cada història ompliria d'una plana i mitja a dues, format *Esplai*.

En Rafael està ja llest, d'exàmens? Bé deu col·laborar-hi, també, a *Esplai*, com a dibuixant.⁶ Jo no li conec encara l'estil i no he pogut identificar-li.

Saludeu-lo, si us plau, i als altres. Esteu tots bé?

Cordialment vostre

J. Bofill

4. No he identificat aquesta traducció, si és que mai la va publicar. Jaume Bofill Bofill va col·laborar com a traductor per a *Esplai*, suplement dominical d'*El Matí*, amb les versions següents: un text d'Enric Sienkiewicz [sense identificar, si bé podria ser «Fulls del dietari d'un preceptor de Possen»] (25-IX-1932), p. 3 i 7; «La marxa nupcial», de Selma Lagerlöf (2-X-1932), p. 3; «El pagès i la falç», de Kalman de Mikszath (30-X-1932), p. 3; «La campana», de Jules Lemaître (13-XI-1932), p. 3; «Sachem», d'Enric Sienkiewicz (1-I-1933), p. 3; «Blat-en-flor», de Camille Lemonnier (12-II-1933), p. 3 i 8; «L'ayet», de H. C. Andersen (15-X-1933), p. 2 i 7; «Fedele», d'A. Fogazzaro (3-XII-1933), p. 2 i 8 (sense signar); «La flor de penical» (Rondalla popular) (31-XII-1933), p. 2; «L'ocellet», de Hans Christian Andersen (16-IX-1934), p. 447-448; totes aquestes contribucions estan signades amb les inicials J. B., o J. B. i B. La tasca de Bofill Bofill com a traductor té una fita posterior, amb la versió al català de *Vol de nit* (1931), d'Antoine de Saint Exupéry, publicada a Argos Vergara (*Vol de nit*, 1966, amb un epíleg del traductor; reeditada a la Llar del Llibre, 1985).

5. Chesterton havia estat divulgat en català gràcies a Pau Romeva, col·laborador destacat d'*El Matí*, el qual va fer publicar al diari un nombre important d'articles, a més d'haver traduït, per a l'editorial de *La Nova Revista*, *Herètics* (1928) i *Allò que no està bé* (1929), i *L'home que fou dijous*, serialitzada a la *Revista de Catalunya* el 1931: vegeu S. COLL-VINENT, G. K. Chesterton a Catalunya i altres estudis sobre una certa anglofilia, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010. A pesar de la fama, les històries detectivesques no s'havien traduït mai al català. Aquesta és, doncs, una proposta original de Jaume Bofill, que no va trobar ressò al diari.

6. Rafael Serrahima i Bofill, germà petit de Maurici Serrahima.

2

Viladrau, 5 de desembre de 1932

Senyor Maurici Serrahima

Estimat amic: us agraeixo la vostra lletra, que és una lliçó d'humilitat. Insensiblement, fent aquesta vida meva, un es troba portat a una posició mental narcisista, a còpia del més esterilitzador dels auto-anàlisis. La resultant és una convivència de tot d'elements contradictoris i una sensació immediata d'insinceritat així que un es proposa emprendre qualsevol mena de camí.

Caldrà que us digui que no tinc, en general, ambicions literàries? M'agradaria, naturalment, tenir un bon estil, i, més que res, un cert domini del llenguatge. Saber escriure més correctament, diria, parlant en «to major», fer saber pensar més ordenadament.

Endevinareu, parlant d'*El Matí*, que em referia en gran part a la campanya política. Però no a això sol. Comprenc que l'ordre públic és una qüestió fonamental, però no puc estar-me de sentir-me embafat davant la gran importància donada a atracaments i crims. Passi, amb els de Barcelona; però no n'hi ha prou, amb aquests? Cal omplir mitja plana amb un «Audaç atracament a València» o, com dies enrera, amb un robatori a Marsella i un linxament als Estats Units? Això no són qüestions socials: això són porqueries. I al *Matí*, no sé, m'hi sobten sempre.⁷

Us felicito pels llibres que em dieu que enllestiu. Nosaltres pensem tenir a la venda el dia 18 (l'endemà de les eleccions municipals) la «revisió» de *La muntanya d'ametistes*. Me n'he ocupat principalment jo, i em penso que estarà presentada d'una manera digna.⁸

Adéu-siau! Memòries als vostres. Ben afm.

Jaume Bofill

7. Bofill veu aquesta tendència al sensacionalisme com un element distorsionador de la sensibilitat social mostrada en general pel diari, marcada, per exemple, pel tarannà de les col·laboracions del mateix director, Josep M. Capdevila (al capdavant de la secció laboral), o per la columna diària de Romeva, «De dia en dia».

8. La revisió de *La Muntanya d'Ametistes* (1933) va comportar canvis importants respecte de la primera versió de 1908 –començant pel pròleg, ara confiat a Josep Carner, substituint el de Xènius– amb l'eliminació de quaranta poemes, la refosa d'alguns altres, i canvis estilístics: vegeu E. BOU, *La poesia de Guerau de Liost*, p. 231-240. Jaume Bofill Bofill es va implicar en aquest procés de revisió, i en la promoció del llibre, com es desprèn d'aquesta mateixa correspondència, i de les ressenyes que Serrahima li va publicar a *El Matí*: «Entorn de *La muntanya d'ametistes*» (6-II-1934) reproduïx, en part, la carta núm. 11; «Una tècnica en acció» (15-II-1934) es transcriu en l'Apèndix.

3

s/d

Senyor Maurici Serrahima

Estimat amic: jo comptava que molt abans de Nadal haurien pogut ésser publicats a *Esplai* els contes que us havia enviat, i quants n'han sortit, fins ara? Dic això perquè voldria demanar-vos que donéssiu una altra destinació a part de les quantitats que dec acreditar de vós. Us agrairia que *entreguéssiu*, «a cuenta de cuenta mayor», que diuen els comerciants, 25 pts per a la subscripció del Nadal dels pobres; la Linotip ja s'esperarà una mica més!⁹

I un altre favor voldria demanar-vos, que m'interessa molt: que em féssiu, des del *Matí*, una propaganda intensa de *La muntanya d'ametistes*, que sortirà aquests dies de Nadal.¹⁰

En quina forma s'ha de fer perquè sortís una gasetilla o una manxeta diària, al peu de la secció que vós dirigiu? Si la vostra influència arriba també a la lletra menuda del final de la plana, us ne'n podríeu encarregar?

Penso que, de Guerau de Liost, es podria demostrar:

9. La subscripció per a l'«Ofrena d'una linotip per a *El Matí*» s'anuncia al diari a partir de l'agost de 1933, organitzada per l'Associació d'Amics d'*El Matí*.

10. Es podria datar la carta pels volts del Nadal de 1932, quan és imminent la publicació de la segona versió de *La Muntanya d'Ametistes*. No he vist al diari cap campanya específica per a la promoció del llibre o de l'autor. Jaume Bofill i Ferro el ressenyaria al diari («*La Muntanya d'Ametistes* de Guerau de Liost», 31-XII-1933); vegeu E. BOU, *La poesia de Guerau de Liost*, p. 233. Jaume Bofill i Mates mor el 2 d'abril de 1933. Serrahima hi publicaria la necrològica «Guerau de Liost» (4-IV-1933, p. 9), acompanyada d'unes notes biogràfiques, una columna de Romeva («Els que se'n van») i un «Díptic autògraf de Bofill i Mates», precedits d'un article de Bofill i Mates sobre Sant Francesc, i del condol de Josep Carner («Tot desolat, agraeixo a Déu la benedicció d'haver-lo pogut estimar»). Al cap de pocs dies (11-IV-1933, p. 8), es publica l'article de Marià Manent, «A la memoria de Guerau de Liost», en què es reproduïx el poema «Font de l'Oreneta», i un poema de Maria Antònia Salvà («El traspàs del Poeta Bofill»: «Ès ton dol que ens prevenia / o el teu triomf esclatant? / Fe, Pàtria, Amor, aquell dia / t'eren totes al voltant. / Catalunya s'estremia, / l'amistat fonia en plant, / el Montseny sa pedreria / d'ametistes va esgranant... / Plora, emb ells, la Poesia; / mes Jesús del cel estant, / la teva ànima rebia / al sol ixent de l'Any Sant»). També hi apareix un extens resum d'una conferència sobre Bofill i Mates, a càrrec de Joan A. Maragall (13-V-1933). Serrahima hi faria publicar les notes de lectura de Bofill Bofill sobre *La Muntanya d'Ametistes*, però només parlarà del llibre força més endavant: «*La Muntanya d'Ametistes*» (21-VII-1934, p. 7). Respecte la primera edició, la nova es presenta amb el «control rigorós» que la fa «una de les peces més importants de la seva producció», perquè no solament revisa els poemes sinó que «el que feia era referlos», com el seu propi fill, «el meu estimat amic Jaume Bofill i Bofill», havia demostrat en les planes del diari amb l'anàlisi d'un d'ells (vegeu l'Apèndix). Insta a Bofill, de passada, a abocar tot el seu coneixement sobre l'obra del seu pare en un estudi. Bofill va estar especialment interessat en la promoció del llibre, a Catalunya i a l'estranger. En una de les darreres cartes al seu pare (6-II-1933), li escriu: «Entre els escriptors estrangers que podrien interessar-se per *La Muntanya d'Ametistes*, jo no en conec gaires [...] entre en Manent (que ell sí que coneix molts escriptors anglesos) i jo, procurarem fer una llista el més completa possible. A qui, en principi, puc recomanar-te és a M. Adolphe de Falgairolle». Falgairolle era un periodista francès que col·laborava sovint a *La Veü de Catalunya*, i un interlocutor destacat en la projecció exterior de la cultura i la literatura catalanes en diaris i revistes francesos.

Que és un poeta interessant.
Que és el més original (personal)
Que és el més humà (com a literat)
Que és el més català (racial)
dels nostres poetes contemporanis.

I que tot això pot ésser dit sense donar-hi l'aspecte d'anunci d'específics, com m'ha sortit ara a mi.

Adéu-siau, bon Nadal. Coneixeu una cançó, no sé si popular, que comença: S'acaben les setmanes –de Daniel? Per què, sobre el Nadal, hi pesa sempre el Divendres Sant?

Ben affm.

Jaume

4

Viladrau, 8 de desembre de 1932

Sr. Maurici Serrahima.
Barcelona.

Benvolgut amic: Ja fa una pila de dies que vaig enviar-vos, per a *Esplai*, i renovadament, dues traduccions: «Sachem» i «Companyó de son pare».¹¹ Com que no he vist que el vostre setmanari en parlés, he temut que no s'haguessin extraviat. Si no us interessen, digueu-m'ho: tinc alguna altra cosa començada i m'apressaria a enllestir-ho. Si cal fer algun retoc de traducció, o de català, us agrairia que m'ho advertíssiu: una de les raons que em va fer atrevir a enviar-vos originals era les ganes de fer pràctica literària a base d'uns textos que exigissin ja una certa responsabilitat.¹²

11. «Sachem», d'Enric Sienkiewicz, va aparèixer l'1-1-1933. «Companyó de son pare» no es va arribar a publicar: es conserva la traducció original a l'ANC (Fons Serrahima i Bofill, UI 69). «His Father's Mate» és la primera història curta de Henry Lawson (1867-1922), escriptor australià d'origen humil i amb una infantesa difícil. Es tracta d'un melodrama protagonitzat per un noi que treballa amb el seu pare en una mina d'or, i que mor tràgicament en caure dins el pou, als peus del seu pare. Aleshores el fill gran, empresonat, torna a casa per esdevenir «un altre companyó» de son pare.

12. Bofill és un traductor exigent, detallista i minuciós, molt preocupat per trobar la significació exacta de les paraules, com es pot comprovar en alguna de les cartes adreçades al seu pare, en què es prodiga en comentaris lingüístics, i es plany de les limitacions del diccionari Pal·las català-castellà-francès: «és molt incomplet. M'haurieu de dir els significats de: "aviron"; "nourrice", en la frase: "...la mer, la grande nourrice et la grande dévorante..." en la qual la paraula "dida" no lliga pas. "Nonnain", mena de còfia, suposo, perquè es tracta de còfies. "Chaud", en sentit figurat. Per mi "nonnain", dubto

Tinc, ara, ací, a punt d'encetar, *Vanity Fair*, que vaig comprar en anar-me'n de Barcelona, de resultes dels vostres consells.¹³ La miro amb aquella expectació no ben lliure encara d'un desig d'inquietud amb què hom vol mirar els «llibres cèlebres» els noms dels quals us ha calgut aprendre de memòria en les «literatures» oficials. Em fa l'efecte que la seva estructura ha de recordar Dickens: si és així, ja m'agradarà.¹⁴

Heu tingut ocasió de veure aquell llibre que jo us deia, *The Man Who Lost Himself*? Ara he llegit una altra obra del mateix autor, *The Blue Lagoon*, que té trossos deliciosos.¹⁵ Aquesta, penso que encaixaria en les edicions Proa: em faria molta il·lusió

encara que sigui acceptable: còpies de monja lliga tan poc amb pits palpitants! Vegeu, si no: «Groupes de filles en coiffes, planches de nonnain, aux belles poitrines serrées et frémissantes». No trobo tampoc al diccionari Pal·las una pila de paraules d'ús familiar; les tradueixo, però, per expressions corrents catalanes d'un significat semblant, baldament hom hi endevini una altra traducció correcta més aproximada al sentit literal... això quan treballa, perquè m'ho prenc una mica a la fresca. No tinc temps. Llevat de l'estona que va des que esmorzo fins que em fan la frega, estic molt poques estones en disposició de fer-ho, i encara, aquell temps me'l pren moltes vegades la correspondència» (carta des de Viladrau, de 12-iv-1929; Fons Jaume Bofill i Mates de la Biblioteca de Catalunya).

13. Efectivament, Bofill segueix les recomanacions de Serrahima sobre lectures de llibres i novel·les angleses. En carta al seu pare (9-i-1932), li confessa que es troba «molt “embabat” llegint *Vanity Fair*, que és un llibre agut i ingenu, i, per tant, fa per mi; en acabar-lo començaré *The Good Companions*. Els llibres en anglès, podrien ésser la base dels presents que em féssiu per una temporada (Pasqua, Sant Jaume), aquelles vegades que no sabem què escollir. M'interessarien, en principi: *The Apple Cart* [*The Apple Cart: A Political Extravaganza*, de George Bernard Shaw], *Per què sóc socialista* [*Why I Am a Socialdemocrat*, de Shaw], *The Painted Veil*, de Somerset Maugham; *The Card* d'Arnold Bennett, etc. Potser en Bofill i Ferro us indicaria una llista d'autors més moderns (“post” James Joyce) quan calgui». En carta de 9-i-1932 fa referència a la recomanació, d'En Mir, de *Daphne Aedeane*, de Maurice Baring, tot afegint, entre parèntesi, «veig que *el Mati* l'elogia». Vegeu S. COLL-VINENT, «Maurici Serrahima, lector i crític», dins *G. K. Chesterton a Catalunya i altres estudis sobre una certa anglofília*, p. 162-179.

14. Bofill és un lector devot de Dickens. En carta al seu pare, de 2-iii-1932, escriu: «Un noi de can Vinyes fa temps que està malalt. Potser li podríem deixar llibres [...] Voleu enviar-me'n algun, d'intriga fàcil, no pas sentimentalisme rosa? Potser, p. e., *L'illa del tresor*, no sé si es perdria, amb Dickens. Podríem provar-ho. Llegeix català i espanyol.» La familiaritat amb Dickens li venia, molt probablement, de les lectures de les traduccions catalanes de Carner. Dickens va tenir també una presència notable a *El Mati*, en el qual es va serialitzar *Barnaby Rudge* al llarg de 1930, amb traducció de Pau Romeva, i on tant Romeva com Serrahima en van fer un autor especialment recomanat per al públic familiar: vegeu M. ORTÍ i S. COLL-VINENT, «Dickens in Catalan literature», dins *The Reception of Charles Dickens in Europe*, ed. Michael Hollington, Londres: Continuum; en premsa.

15. A l'ANC (Fons Serrahima i Bofill, UI 69) es conserva la traducció de Jaume Bofill de dos capítols de *The Man Who Lost Himself*, de Henry De Vere Stacpoole (1863-1951), prolífic autor de ficció lleugera d'origen irlandès. *The Man Who Lost Himself* (1918) és la història d'un senyor americà que s'assembla molt a un tal Earl of Rochester, a qui troba casualment a l'hotel Savoy; es veu forçat a assumir la seva identitat, i segueixen tot de situacions més o menys grotesques, que se superen gràcies a la seva bona intenció, i tot acaba bé: s'enamora de la dona de Rochester i decideix quedar-se a Londres. Bofill s'atribueix la descoberta de l'autor, i creu que les seves novel·les encaixarien en la col·lecció de Proa. En una carta al seu pare (de 5-xii-1932), li demana que faci la gestió per recomanar una altra obra del mateix autor a l'editor de Proa: «M'agradaria que us interesséssiu si a en Puig i Ferrater li interessaria *The Blue Lagoon*, per la biblioteca A Tot Vent. L'autor és desconegut ací, encara, i la novel·la encaixa en aquella col·lecció. La vostra recomanació facilitaria les coses». *The Blue Lagoon* (1908) és una història d'aventures i d'idil·li adolescent en una illa deserta del Pacífic. Esdevingué *best seller* el mateix any, amb sis edicions a Fisher Unwin, i se n'han fet diverses pel·lícules (la darrera, dirigida per H. Fonda, el 1980). Bofill sembla que aviat s'hi posa, en la traducció, i escriu al seu pare (13-xii-1932): «He fullejat, només, allò de *The Blue Lagoon*: no em fa pas [il·legible] tenir molt temps per anar-ho traduint, i així i tot, m'hi veuré amb un tràfec, gairebé és una temeritat que m'hi aventuri. En quant a l'extensió, penso que és aproximadament la que ells desitgen. Cal recordar-los que no tenim els drets». La dificultat de

poder publicar una traducció de l'anglès, i més d'un autor que jo crec interessant, del qual, fins ara, que jo sàpiga, ningú no s'ha ocupat, ací. Miraré d'aconseguir-ho.

Tal com l'hivern passat, aquest any vaig rebent el *Matí*, que és cada vegada més interessant. Els concursos aquests de propaganda del diari, fan gràcia. No sé, però, si és una cosa meva, pel que això a mi pot interessar-me, o, en cas que fos real, a quina causa obeiria? Em fa l'efecte que l'actuació del meu pare ha estat sistemàticament silenciada. I jo diria que la seva ideologia ha d'ésser, precisament, de les més afins a la vostra. Potser per això?

En Rafael, està ja lliure del servei militar? O aquest any ha d'ésser sotmès a una segona revisió, per haver estat declarat, la primera vegada, «inútil temporal»? Saludeu-lo, si us plau, de part meva, com els altres germans vostres, i vulgueu rebre, amb aquesta lletra, l'expressió de la meva consideració distingida.

Vostre,

J. Bofill

5

Viladrau, 21 de desembre de 1932

Senyor Maurici Serrahima.

Barcelona.

Benvolgut amic: Vaig rebre, degudament, la vostra darrera lletra; gràcies.

Veig que «Sachem» sortirà el dia de Nadal. Voleu destinar-ne, anònimament, l'import, a la capta que organitza el *Matí* pel Nadal de les famílies necessitades?

El dels altres que hi hagués pendants, podeu trametre'l, tal com dèieu, al meu pare, perquè jo trigaré probablement, encara, a tornar a Barcelona. Aviat tindrè enllestit algun altre conte. L'altre que teniu, no us serveix?

Trobo que ha estat un gran encert organitzar *Esplai* en un pla professional del tot. Les publicacions d'aficionats necessiten un concurs de bones voluntats enorme, i acaben fent la «mort del poll». És el que ens passa amb *Pirineus*.¹⁶

traducció fa que s'inclini per proposar *The Man Who Lost Himself*: «Si als de Proa els era igual, *The Man Who Lost Himself* em seria incomparablement més fàcil de traduir que l'altre. Tots dos tenen un anglès una mica especial, americanitzat, però *El llac blau* té una agilitat de diàleg de base d'argot que n'és tota la gràcia, i costaria de *rendre* en català. Havia indicat *El llac blau*, perquè pensava que encaixaria més dins el caient de Proa. Però és molt més fàcil l'altre, per començar».

16. *Pirineus. Revista de cultura catalana*, revista mensual promoguda per l'advocat gironí Ramon Xifra, de la qual només hi ha constància d'un número, publicat el setembre de 1927, en la qual hi havien de col·laborar escriptors i intel·lectuals catalanistes i opositors al règim de Primo de Rivera: vegeu

Aprofito aquesta ocasió per a desitjar-vos unes bones festes a tots, i reiterar-me vostre, affm.

Jaume Bofill

6

Viladrau, 13 de gener de 1933

Senyor Maurici Serrahima.
Advocat.

Benvolgut amic: us envio, a part, un conte de Camille Lemonnier, belga: una mica antiquat i «literari», que, em penso, però, que us pot servir.¹⁷ Al full 9, on hi ha una sageta, he fet una esporgada d'una descripció potser massa prolixa de com el nostre home preparava les joguines de Sant Nicolau: en atenció principalment a mans infantils. Per falta, en aquest moment, d'un diccionari prou complert, algunes expressions han estat traduïdes *ad lib*.

Vaig rebre, en efecte, J. B. 25 ptes. al *Matí*. Gràcies. Les restants, podeu remetre-les, com dieu, al meu pare en acabar el mes.

No cal dir que estic agraïdíssim al senyor Junceda per la seva amabilitat. Ja que l'extrema fins a deixar-me escollir, a gust meu, us diré que el dibuix que més m'interessaria és el de «La marxa nupcial»; però si no li vinguéu bé aquest per no desaparellar-lo del seu complement, el de «La campana», p. e.¹⁸

Indicava, només, el primer, perquè és el que queda, de tots, menys «il·lustració», i més apte, per tant, per gaudir de vida independent en un pany de paret. Colorit, seria deliciós. Us sembla si seria imprudent demanar-ho al seu autor? Una mena «d'imatge d'Épinal», al llapis. És, només, una pregunta que us faig a vós: no sé si ell s'hi dedica, tan sols; ho deixo, doncs, a la vostra mà, com el convenir la retribució que fos adequada.

I perdoneu! Permeteu-me, però, abans de *despedir-me*, que us agraeixi l'haver-me fet llegir *Vanity Fair*. He adquirit, també, l'obra que em dèieu de Priestley.¹⁹

J. GUILLAMET et al, *Història de la premsa de Figueres, 1808-1980*, Ajuntament de Figueres-Diputació de Girona, 2009, p. 332-333.

17. Es tracta de «Blat-en-flor», publicat el 12-II-1933. Camille Lemonnier (1844-1913), escriptor belga que provenia del món de la crítica d'art, defensor del realisme.

18. Es tracta dels contes de Selma Lagerlöf i de Jules Lemaître, publicats, respectivament, el 2-X i el 13-XI de 1932.

19. Segurament es tracta de la novel·la més coneguda de J. B. Priestley (1894-1984), esdevinguda

Amb records pels vostres germans, i bons desitjos de prosperitat per l'any que comencem, us saluda afectuosament.

Jaume Bofill

7

Viladrau, 17 d'octubre de 1933

Estimat amic: veig que «L'Avet» us va servir.²⁰ Ara us envio una rondalla popular que penso que també us plaurà. Deveu haver rebut, també, un conte, d'un autor italià, que es diu «Fedele».²¹ Procuraré enviar-vos alguna altra cosa per completar aquell conte d'Andersen que teniu, i que deu resultar curt.

Vostre affm.

J. Bofill

8

Viladrau, 23 de novembre de 1933

Senyor Maurici Serrahima
Barcelona

Benvolgut amic: quina llàstima que el «donar bon consell a qui no l'ha de menester» no entri a la llista de les obres de misericòrdia! És una sentència que té tants d'adeptes! Ja veieu: malgrat haver-la criticada plegats en els lectors del vostre diari no puc estar-me de caure una altra vegada en el mateix pecat. Veureu: trobo que el *Matí* corre un doble perill: el d'una hemofilia que ja ha anat a cercar sang i fetge –algun cop a l'estranger i tot–, i el que alguns articles prenguin un to massa D.I.C.²² No és el que pertoca al *Matí*, això, oi?

best seller, The Good Companions, que Serrahima havia ressenyat al diari: «Els bons companys», *El Matí*, 7-XII-1932, p. 9. Serrahima hi havia divulgat Priestley com el successor de Dickens.

20. Es tracta d'un conte de H. C. Andersen, publicat a *Esplai* el 15-X-1933, amb il·lustració de Joan G. Junceda.

21. D'Antonio Fogazzaro (1842-1911), publicat el 3-XII-1933.

22. El *D.I.C.* era l'òrgan del Comitè per la Defensa d'Interessos Catalans, una plataforma cultural

Una altra cosa; tinc la sensació que us cohibeixo o us engavanyo, amb la meua loquacitat desballestada. No us feu cap cabal, de mi! Em faria riure que us fes, en el fons, una mica de por. Penseu que si una qualitat em faria il·lusió és que se'm poguessin dir les coses sense preocupacions. Podeu dir-me perfectament cinquanta vegades seguides: «pitafí!» Això, en lloc de desanimar-me, si la cinquanta-una encertés em donaria la sensació que us he estat realment útil, almenys una vegada!

Quines pretensions, no? Sort que m'aconso la constatar que són força innocents. Escriviu-me, però. Tindrè paciència, només, fins que... bé: fins molt poc.

Els vostres, estan bé?

Sempre affm.

Jaume Bofill

9

Viladrau, 23 de desembre de 1933

Estimat amic: vàreu rebre, dies enrera, una altra lletra meua? Us demanava si voldríeu *entregar* 25 pts. a compte de les meves dues darreres traduccions que ha publicat *Esplai* a la subscripció del Nadal del pobre.

Us saluda, amb afecte,

J. Bofill

10

Viladrau, 14 de gener de 1934

Estimat amic: fa molt temps que no rebo el *Matí*. No sé què fer, ja, perquè m'arribi. No m'heu dit res vos tampoc de més d'una lletra meua que vaig escriure-us, abans d'aquestes festes. No esteu pas malalt, o algú de casa vostra? M'heu fet estar una mica inquiet.

catòlica creada el juny de 1931, amb redacció a la Gran Via de les Corts Catalanes, 635. A partir de 1932 adoptà el format d'una revista humorística, de to virulent. Hi col·laboraven, entre d'altres, Joan Tusquets (l'inspirador), Jaume Ruiz Manent, Joan Estelrich, Joaquim Ruyra, Manuel Thió i Rodés: vegeu J. TORRENT; R. TÀSIS, *Història de la premsa catalana*, Barcelona: Bruguera, 1966, p. 784. L'últim número va sortir el 28 de setembre de 1935.

Vaig veure un article de Tasis i Marca, penso que a la *Publicitat*, resumint el vostre debat amb Geroni Moragues sobre literatura anglesa.²³ Encara que en *coneixo* molt pocs, he tingut sempre una gran preferència pels autors d'aquesta parla: trobo que llur mena d'humor s'avé molt amb el nostre.

No he provat d'escriure més d'ençà d'aquells intents de temps enrera. Ni he llegit gens. Estic cansat d'estar malalt i estic cansat de mi mateix.

Sabeu que *Esplai* fa ben bonic, però que és força car? Tinc por que això darrer no el perjudiqui. El contingut hauria d'ésser una mica més dens. Les epopeies d'avui: Lindbergh, l'ascensió a l'Everest serien interessants. Bé! Veig que no puc estar-me de fer el sedasser!

Adéu-siau. Rebeu l'afecte de

J. Bofill

11

Viladrau, 22 de gener de 1934

Estimat amic: què m'heu gosat proposar! Precisament sóc, de fa dies, un amic de Balmes: la filosofia m'interessa molt.²⁴ Però sóc, també, un tasta-olletes, que dieu vós, i, en lloc d'un poema cada dia (tinc l'antologia *Albatros*),²⁵ un vespre en llegiré quinze i no obriré més el llibre en tot l'hivern. Faig en tot com amb els contes d'*Esplai*: un dia molt, l'endemà res. Peresa.

I a propòsit d'*Esplai*, doneu a aquells diners el destí que us sembli millor. Em caldria, primer, subscriure-m'hi, a *Esplai*; voleu fer-m'ho? El sobrant m'agradaria

23. Es refereix a la polèmica mantinguda entre Maurici Serrahima i Jeroni Moragues a propòsit dels escriptors Maurice Baring i Aldous Huxley i les respectives posicions morals: vegeu C. LLUCH, *La novel·la catòlica a Catalunya. Precedents teòrics (1925-1936)*, Barcelona: Cruïlla, 2000, p. 146.

24. Desconec la proposta que li fa Serrahima. Balmes és un filòsof reivindicat especialment pels periodistes d'*El Matí*. En 1930, Josep M. Capdevila en va fer una edició d'una selecció de textos per a la Barcino (*La Civilització*), i és objecte de diversos articles de fons, i fins i tot de certa polèmica eclesiàstica: Joan B. Manyà, «Torràs i Bages o Balmes?» (1-VIII-1929, p. 2), «Torràs i Bages o Balmes, II» (2-VIII-1929, p. 2); Carles Cardó, «Torràs i Bages i Balmes» (15-VIII-1929, p. 1); Joan B. Manyà, «Torràs i Bages o Balmes?» (29-VIII-1929); Albert Bonet, «Torràs i Bages i Balmes, o el problema de la nostra cultura eclesiàstica» (6-IX-1929, p. 1); Josep Miquel i Macaya, «Balmes vist de les seves posicions "erròniques"» (28-XI-1931, p. 9); Antoni Maria de Barcelona, «Balmes, la llibertat i la constitució» [a propòsit del llibre *Balmes, la Libertad y la Constitución*, de Josep M. Ruiz Manent, responsable de la secció de política internacional d'*El Matí*]; «Entorn de Balmes» [editorial a propòsit d'un article del P. Miquel d'Esplugues sobre el llibre de Ruiz Manent] (*El Matí*, 18-II-1930, p. 8); Josep M. Junoy, «El gran Balmes» (1-V-1930, p. 10).

25. De l'Albatross Modern Continental Library, la primera editorial moderna de llibres de butxaca, fundada a Hamburg el 1932, fusionada amb Tauchnitz el 1934.

poder fer-lo arribar aviat a una xifra decent, per a la Linotip del *Matí*. Diguen-me com voleu que us envii més contes.

Un dels que teniu —«El follet dels miratges»— és bastant bonic, oi?²⁶

No rebo encara el diari, però me'l van deixar dissabte i vaig veure-hi la vostra nota sobre *La muntanya d'ametistes*.²⁷ Gràcies. Penso, en conjunt, com vós: en un article de molt temps enrera, que no vaig arribar a enviar-vos, deia que la nova versió no és el fet d'un artífex que retoca l'obra de l'artista, sinó el d'un poeta que reviu l'emoció primera. I el que passa és que més d'una vegada aquesta emoció no s'escola pel mateix regueró d'abans, sinó que s'obre camins prou diferents. Vegeu, per exemple, «La Mustela», que abans era «A la gràcil mustela». L'estil de dues èpoques (fins en el mateix títol) hi és ben visible. Hi ha una petita anècdota quasi franciscana entre les dues versions: un dia, de parada, Guerau va sentir un petit fregament al peu: era una mustela que li olorava l'espardenya. Jo, que li havia sentida contar més d'un cop, en trobo molt clara la influència en la nova forma.²⁸

Altres poemes són escrits de cap i de nou: «Rosa dels vents», «Nova lletania de les petites herbes». Pel primer, va demanar-me que li precisés la nomenclatura viladrauena dels vents; vaig respondre-li que els noms dels vents, a Viladrau, depenen tant de la qualitat, podríem dir, del vent, com de la seva direcció geogràfica.²⁹ El segon s'inspira en un retrat —glossat en les primeres estrofes— que, llavors de la primera edició, no sé si existia. Podria també, en aquest, precisar l'origen d'algunes alteracions: «amb el timó fogots del bany...», «el repunxó, no celebrat — encara pels poetes», etc.³⁰ Trobo, però, en aquest poema, que la virtut

26. No he sabut localitzar aquest conte a *Esplai*. Molt probablement va romandre inèdit.

27. Fa referència a l'article «*La Muntanya d'Ametistes*», publicat el 21-vii-1934.

28. Sobre el franciscanisme de Guerau de Liost, vegeu E. BOU, *La poesia de Guerau de Liost*. Bou apunta la influència de Francis Jammes, el to medievalitzant, i l'acostament intimista a la natura, amb relació especialment a *Somnis* i, més encara, a *Selvatana amor* (p. 106-109, 147-156). Amb motiu de la mort del poeta, es publica a *El Matí* l'article «Sant Francesc, poètic» (4-iv-1933, p. 8). El franciscanisme de Bofill i Mates culmina en la conferència de 1927, donada amb motiu de l'any franciscà en commemoració del 7è centenari de la mort del *Poverello*: *Notes sobre l'esperit de Sant Francesc* (dins *Obra poètica completa. Proses literàries*, ed. E. Bou (Barcelona: Selecta, 1983), p. 731-761). D'altra banda, una mirada intel·lectual franciscana és atribuïda al mateix Jaume Bofill Bofill: vegeu E. TRÍAS, «Jaume Bofill i la lírica franciscana del rigor», dins *Homenatge a Jaume Bofill*, ed. J. Maristany, Barcelona: La Seu Vella, 1986, p. 39-40.

El franciscanisme de Guerau de Liost es podria relacionar amb la influència de Ruskin sobre el poeta, objectivable en la descripció dels petits detalls i en la defensa de l'art com una religió de la natura. Sobre la influència de Ruskin, vegeu J. BOFILL I FERRO, «Pròleg» a Guerau de Liost, *Obra poètica completa*, p. 26-27; M. À. CERDÀ I SURROCA, «Jaume Bofill i Mates (Guerau de Liost), senyor i poeta de la natura», dins *Els pre-rafaelites a Catalunya*, Barcelona: Curial, 1981, p. 407-424; E. BOU, *La poesia de Guerau de Liost*, p. 32-33, 68-69.

29. Vegeu BOU, *La poesia de Guerau de Liost*, p. 231.

30. A l'edició de 1933: «Si no crià d'espígol tany / aquesta rogalia, / amb un timó, fogots del bany / l'amiga aspergiria.» «D'altres —més xiques— constel·lat, / supleix les campanetes / el repunxó, no celebrat / encara pels poetes»: «Nova lletania de les petites herbes», dins secció «Selvatana amor» de *La muntanya d'ametistes* (1933). Guerau de Liost, *Obra poètica completa*, p. 217-221 (218, 220).

remeiera, o simplement suggestiva d'algunes herbes és jugada inexactament. No sé, per exemple, què tenen a veure les tenerides i les remenderoles³¹ (que ja havien sortit a vegades en algun altre lloc: no sé si a *Somnis*); substituïu-les per gèneres semblants i digueu-me què pot fer anar juntes la margarida i la menta.

Heu llegit –i us heu fixat com queda intensa– la forma nova de «A una pedra blanca»? Al meu entendre és una de les millors poesies del volum. Ací, però, ja no es veu en joc sinó una tècnica més perfecta, que produeix arreu una major precisió de paraula i d'imatge. Això fa superior, per mi, la versió nova que degut a l'estil especial de l'autor no ha perdut en frescor (com havien fet els *Fruits saborosos*).

No hi ha, en aquest volum, cap poesia de *Selvatana amor*. És aquest títol, donat a una de les parts del llibre, el que us ha induït a error. Veieu? Si hi ha poesies d'un volum que en recordin de l'altre són més aviat les de l'estil de «Gent de muntanya», perquè traspuen una influència comuna: Verhaeren.³² Un títol sol: «Les Villes tentaculaires» és, en aquest poeta belga, de pur caient «Liost». Penso que per aquest títol devia llegir l'autor. El coneixeu? És d'allò més «flamenc» possible: lluent, sensual, fart, gosaria dir; d'una bonhomia sense inquietuds.³³ No és pas això que representa Guerau de Liost! Però tots dos escullen temes semblants, perquè tots dos

31. «Si per catifa no us plagué, / de menta, la sentida / remenderola escamparé, / mesclada amb tenerida.»: «Nova lletania de les petites herbes». Guerau de Liost, *Obra poètica completa*, p. 217-221 (219).

32. Aquí Bofill descobreix una filiació literària interessant respecte del poeta flamenc, d'expressió francesa, Émile Verhaeren (1855-1916). La farà encara més explícita en una carta adreçada a Albert Manent (1-IV-1965), corregint el pròleg que aquest li havia enviat del llibre sobre Guerau de Liost: «Verhaeren, em sembla, troba un eco directe en Guerau de L. en expressions tal com “Les villes tentaculaires”, que estan en la línia de la seva ironia. No obstant, la influència que més retrobem en ell és més aviat la de *Les Flamandes* (vgr. “Salut, o masovera...”, etc.) que, en canvi, ha de transposar al seu propi estil interior: imposant-los una virada que allibera, si val el mot, una “sensualitat no carnal”, objectivada per la ironia (“Dupliquen la nissaga les llargues nits d'Advent...”, etc.) i eventualment per la tendresa (“pagaren per la casa la pau que ara hi governa”). Potser en contrast (i excepcionalment) una “carnalitat no sensual” podria caracteritzar “Marianna” (“Sou tota bruna de la vostra cara...” »). Vegeu A. MANENT, *Jaume Bofill i Mates, Guerau de Liost. L'home, el poeta, el polític*, Barcelona: Ed. 62, 1979, p. 63, 75; J. BOFILL I FERRO, «Pròleg» a Guerau de Liost, *Obra poètica completa*, p. 11-30 (29); E. BOU, *La poesia de Guerau de Liost*, p. 48. De la connexió amb Verhaeren se'n destaca el sensualisme, un element central, d'altra banda, en la visió de Carles Riba del poeta de Viladrau: «on Eros –un Eros anterior a tota cavil·lació metafísica– impera, animant i harmonitzant amb el seu buf el món sencer» («Memòria de Guerau de Liost» (30-v-1938), dins *Obres Completes*, 3 (*Crítica*, 2), Barcelona: Ed. 62, 1986, p. 392-399 (397).

33. L'afinitat entre Verhaeren i Liost en l'aproximació sensual de la dona es pot percebre comparant alguns poemes del primer llibre del poeta belga, *Les Flamandes* (1883), una vibrant evocació de la Flandes més sensual i pictòrica, i més humana, amb algunes poesies de la secció «Gent de muntanya» de *La muntanya d'ametistes* i de *Selvatana amor*: vegeu, respectivament, «Kato», «Les Paysans», «Les Vieilles», «Aux Flamandes de Rubens» («Aux Flamandes d'Autrefois», ed. 1917), i «Oda a la masovera», «Germandat pagesa», «Mossa d'hostal»; «Vida rural», «Marianna». Sobre el realisme sensual i precís de Verhaeren, vegeu Robert Vivier, introducció a *Poèmes choisis* (Mercure de France, 1977), p. 14-15. Sobre Verhaeren i la descripció de les dones, vegeu Ronald T. Sussex, *L'Idée d'humanité chez Émile Verhaeren*, París: Nizet, 1938, p. 145-155, i «The Good European», dins el monogràfic «The Centenary of Emile Verhaeren (1855-1916)», *ADAM International Review*, núm. 250 (1955), p. 52-54, i Edmond Estève, *Émile Verhaeren*, París: Boivin, 1923, p. 24-28. Tots dos crítics apunten la comparació amb Rubens.

feien aquesta poesia «monogràfica», més descriptiva que filosòfica. A mi m'agrada més l'escriptor català; però és bonic cercar-hi influències de l'altre, o, millor, punts de partida. Com

«Avec des blocs de chair bossuant sa carcasse»
(*Les Flamandes*)

provoca:

«Ara, però, sou pagesa i malmesa
com una imatge feta amb la destral».
(*Selvatana amor*)³⁴

O bé:

«Et cherchant à tâtons leurs femmes endormies,
Eux, les fermiers, les vieux, font encor' des enfants».

es forma, a través de la ironia i la finor del nostre:

«Dupliquen la nissaga les llargues nits d'Advent...»³⁵

Una altra cosa, per acabar, es pot notar en aquesta revisió: la influència (auto-inducció, diria jo) dels volums d'entremig. Així, més d'una modificació ha estat provocada per imatges afins, p. e. d'*Ofrena rural*.

Ofrena rural, malgrat tot, és el seu millor llibre. *La muntanya d'ametistes*, fins la nova, queda, al seu costat, «primer llibre». I el poema que dona nom al volum és una cosa única.

Adéu-siau! No sé com agrair-vos la paciència que teniu amb mi. Ja esteu bé del tot? En aquest moment neva a cor què vols. Heu vist el Montseny nevat? També és bonic.

34. Són versos de «Marianna» (dins *Selvatana amor*): «Oh, dona! Si no fóssiu tan pagesa / us cantaria com la flor termal / i us sentiria grat de la duessa / de vostra carn eixuta de penyal. / Ara, però, sou pagesa i malmesa / com una imatge feta amb la destral». Guerau de Liost, *Obra poètica completa*, p. 363-364.

35. És un dels versos que clou «Vida rural» (dins *Selvatana amor*): «Les cases s'encavallen al caire del pendís, / clapant-se de terrissa i fum escoladís. / Els homes juguen sota la parra de l'hostal. / Dorm un ocell en el dipòsit d'un fanal. / Tres velles s'estintolen baixant a poc a poc / de la capella humida que té el campanar groc. / Dupliquen la nissaga les llargues nits d'Advent. / Es perden les collites, indefectiblement.»; «Nova lletania de les petites herbes», dins secció «Selvatana amor» de *La muntanya d'ametistes* (1933). Guerau de Liost, *Obra poètica completa*, p. 357-358.

Vostre, ben afm.

Jaume Bofill

P. S. Sabeu si hi ha una bona traducció francesa de *Vanity Fair*?
Quina és l'obra més interessant de Mauriac?³⁶

12

Viladrau, 1 de febrer de 1934

Estimat amic: la humilitat ha d'ésser implícita? Endavant, doncs. Us diria, però: si trobeu interessants alguns detalls que us donava, no podríeu publicar-ho com el que és, com un fragment de carta que heu rebut d'un vostre amic de Viladrau el nom del qual us calieu, si no voleu extremar la indiscreció vostra? Preferiria això a fer-ho com un article, que deuria coixejar terriblement, perquè no era escrit amb aquesta intenció.³⁷ Gràcies.

Fa uns dies que rebo el *Mati* regularment. També el n° 2 d'*Esplai*. Voleu enviar-me l'1? Records afectuosos als vostres. Adéu-siau,

J. Bofill

13

Viladrau, 9 de febrer de 1934

Senyor Maurici Serrahima

Estimat amic: vaig veure el meu fragment de lletra al *Mati*: em sembla que va quedar bé, així, oi? Us envio, avui, un intent d'estudi d'un poema en concret: «A

36. Mauriac és un autor promocionat des d'*El Mati*: vegeu L. de Laperouse, «Francesc Mauriac» (1-VII-1933) i, del mateix Serrahima, «Mauriac parla de literatura i d'educació» (5-X-1933, p. 9). Sobre la difusió de Mauriac a Catalunya, vegeu C. LLUCH, *La novel·la catòlica*, p. 134-141.

37. Serrahima publica la carta anterior, excepte els tres primers paràgrafs, en forma d'article dins la secció Lletres: «Entorn de la Muntanya d'Ametistes» (6-II-1934, p. 9), amb aquesta presentació: «He rebut fa pocs dies una lletra, resposta a una de meua, en la qual el fill gran de l'immortal poeta que signava Guerau de Liost em donava detalls interessantíssims sobre algunes de les composicions del llibre pòstum del seu pare, alhora que hi feia uns comentaris molt justos: ho crec tot de molt interès per als lectors, i em sembla que això m'excusa de la indiscreció de donar-ho tal com estava en la lletra, en el mateix to d'amistat i franquesa.»

una pedra blanca» i la manera com la seva idea original i bàsica s'ha anat concretant fins a la versió definitiva. No sé si és passador, ni si fa pel *Matí*: tinc por que ha de resultar àrid per un públic de diari.³⁸ Si us semblés que podia servir per a alguna altra banda, vós mateix, si us plau, l'hi envieu.

Ara ja rebo el *Matí*: només que ara en rebo dos. Voleu dir que no teniu l'administració una mica desorganitzada? Un és necessari, però també és suficient! *Esplai* fa bonic, però queda una mica dèbil: hauria de publicar fotografies més truculents, en el bon sentit: maquinària, alta muntanya (*alta* de veus), esport, curiositats: agricultura, extrem orient, circ. Recordeu que, *ara*, va destinat a substituir molt «pebre»; voleu dir que per aquest objecte, el retrat de la senyora Espinalt és suficient? Si és una actriu tan interessant amb un retrat de 6x9 n'hi hauria prou, i a la portada, hi publiqueu, per exemple, una finca expropiada amb la reforma agrària, un pou de petroli encès a Romania, una erupció del Vesubi, o, si ha de ser un retrat, que sigui del president Roosevelt per amunt! Tinc por que tal com és ara s'anirà esllanguint.

M'agrada veure en Romeva al parlament: la retirada de la Lliga el farà popular, a ell i a Unió Democràtica.³⁹ No estic al corrent de política, i menys de *polítics*, però em sembla que deu ser el millor element del partit per fer la tasca que ara li pertoca.

No us vagarà mai de fer una escapada al Montseny? La setmana de la Candelera ha estat esplèndida. Amb l'auto de Balenyà s'arriba ací a dos quarts de deu, i no se'n va fins a les quatre.

Adéu-siau. Vostre, afm.

Jaume Bofill

38. Va aparèixer en forma d'article («Una tècnica en acció». *El Matí* [Les Lletres], 15-II-1934, p. 9), que reproduïm en l'Apèndix. Per a una anàlisi del poema, vegeu E. BOU, *La poesia de Guerau de Liost*, p. 70-71.

39. Pau Romeva fou elegit únic diputat d'Unió Democràtica de Catalunya per la circumscripció de Barcelona en les eleccions al Parlament de Catalunya: vegeu la crònica de l'estrena com a diputat a la primera plana d'*El Matí* (31-I-1934). Com a diputat d'UDC, Romeva va tenir un paper destacat en l'aprovació de la polèmica Llei de Contractes de Conreu, a favor de la qual es va pronunciar: vegeu H. RÀGUER, *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976, p. 187-220. A partir d'aquest moment, la posició de Romeva dins el diari esdevé una mica incòmoda, com es desprèn de l'editorial del 13-IV-1934: «En aquests moments, pel fet d'ésser col·laborador nostre, des dels començaments del diari, el Sr. Pau Romeva, hi ha qui ha cregut que ens unien estrets lligams amb la política representada per aquest diputat al Parlament Català. Entre els nostres col·laboradors n'hi ha d'afiliats a diverses agrupacions polítiques. Per a nosaltres el Sr. Romeva no és més que el periodista que ha posat un gran amor i una gran competència en la seva tasca i una cura extremada a no tractar temes que ni de prop ni de lluny freguessin la política. No es fa solidari, *El Matí*, de la seva actuació com a home públic ni de l'actuació d'Unió Democràtica de Catalunya a la qual pertany el Sr. Romeva». Romeva deixarà de col·laborar amb la seva columna diària «De dia en dia», i signarà els seus articles, més esparsos encara que més extensos, amb el pseudònim Rocatalada, sobre temes que certament no toquen la política.

14

Viladrau, 13 d'abril de 1934

Estimat amic: devia haver-hi, certament, alguna raó molt poderosa perquè el *Matí* es decidís a donar aquest «mico» a U. D. Penso que la seva actitud en defensar la candidatura de la Lliga, en les darreres eleccions, era prou una garantia per l'ala burgesa (no ho dic despectivament) dels vostres simpatitzants!

No voldria derivar a la xafarderia –però digueu-me: què ha passat amb el sobtat estroncament dels articles de Gay de Montellà?⁴⁰

Insistiria, encara, en el que us deia temps enrera: no em plau veure que destineu la meitat del diari a informació de crims. I caldria, encara, una ordenació i ponderació de seccions.

N'hi ha, al *Matí*, dues o tres de bàsiques que donen el to. Es nota, en les restants, com un desequilibri o desordre.

A propòsit: continuo rebent «dos» exemplars del diari. Encara sort que veig que, fa un temps, el rebo altra vegada amb regularitat!

He llegit que Júnior F. C. va representar *L'inspector*.⁴¹ Júnior no es fica en l'etern debat de si les companyies de teatre catòlic (jo diria les companyies catòliques de teatre) han de treballar o no amb noies, i va fent el seu fet. Això m'agrada. Penso que, així, en abstracte, la qüestió és insoluble, i que moltes coses, naturalment, han d'ésser tingudes en compte.

Vosaltres oferiu una solució. L'enhorabona.

Vau dir-me que en Graugés i vós parlaríeu de *La muntanya d'ametistes*. Oi que no us sap greu que us ho recordi?⁴²

Escriviu-me, quan us vagui. Penso, a primers de maig, baixar a Barcelona, per començar a preparar els exàmens. Espero que ens veurem. Entre tant, rebeu l'afecte del vostre amic,

Jaume Bofill

40. Rafael Gay de Montellà (Vic, 1882-Barcelona, 1965), advocat i jurista, especialitzat en dret mercantil, fou membre de les joventuts de la Lliga. Autor del llibre *Catalunya, nació mediterrània* (ressenyat a *El Matí* el 31-I-1933), havia publicat una sèrie d'articles sobre la doctrina del corporativisme (I, 10-II-1934; II, 11-II-1934; III, 12-II-1934). És significativa la interrupció d'aquesta col·laboració, en el procés d'esporgament d'elements intel·lectuals catalanistes després del triomf de la C.E.D.A. i la consegüent dretanització de la direcció del diari, que va provocar finalment la marxa de Josep M. Capdevila i del mateix Serrahima a finals de 1934.

41. Vegeu-ne la crònica de J. Palau, «Els Junior F. C. a Sarrià. *L'inspector*, comèdia de Gògol», a *El Matí*, 12-IV-1934, p. 7. En la crònica, Palau esmenta altres èxits aconseguits pels del Júnior, amb obres de Jules Romains i Bernard Shaw. Sobre la participació de Serrahima en el Junior, vegeu S. COLL-VINENT, «Serrahima: els orígens literaris», dins *Maurici Serrahima: centenari (1902-2002)*, Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes, 2007, p. 30. Bofill, com Serrahima, era un gran amant del teatre i del cinema.

42. Felip Graugés i Camprodon (l'Estany, 1889-Barcelona, 1973), poeta i periodista, redactor de *La Publicitat* i *El Matí*. No he sabut localitzar cap article de Graugés sobre Bofill i Mates; l'article de Serrahima apareixerà, finalment, el mes de juliol.

15

Viladrau, 23 de juliol de 1934

Estimat amic: vaig llegir, dissabte, el vostre article al *Matí* sobre *La muntanya d'ametistes*. Us agraeixo el que dèieu del llibre i el que dèieu de mi.

La segona edició és no una correcció, sinó una tria, de les poesies millors del primer volum. Comprenc que el precisar això pot ajudar a llegir-la.⁴³

Sou a Mont d'or, encara, o bé ja a Moià? Com que no ho sé, us escric a la vostra adreça de sempre. Us desitjo que l'estiu us provi molt.

Ja he acabat la carrera aquest juny: he avançat un curs, aprofitant els canvis que s'estan fent en el pla d'estudis. Ara estic vagant intensament, i fent veure que llegeixo Maritain i altres coses així. A veure si l'hivern vinent ja podré «formar».

Oi que no heu estat mai a Rusquelles? Caldrà que una estona ens vingueu a fer una visita. Dies enrera va venir el senyor Gasol, per mirar la font de l'oreneta i ultimar els detalls del no-monument que volen fer-hi, en record de Guerau de Liost.⁴⁴

Records als vostres. Afectuosament,

J. Bofill

16

Viladrau, 29 de setembre de 1934

Estimat amic: he fullejat atentament el vostre llibre de crítica, que veu enviar-me amb tanta gentilesa.⁴⁵ Hi he retrobat amb gust coses que ja coneixia –com aquell

43. Es refereix a l'article «La Muntanya d'Ametistes», de 21-vii-1934, i respon a la pregunta que es fa Serrahima: «La tria feta ara per Guerau de Liost dels poemes de la seva primera *Muntanya*, ¿era una selecció, o una correcció? Més ben dit: els poemes que conté la segona edició, són els que ell preferia de la primera, o bé al contrari, són els que estimava que havien d'ésser necessàriament modificats? O la tria és totalment arbitrària?»

44. Bofill al·ludeix irònicament a l'estela de pedra que fou erigida al peu de la font de l'oreneta, amb un baix relleu de Joan Rebull on es representa el poeta i el seu germà de cacera, parats a beure a la font, i un dístic de Carner, acomplint així la voluntat del poeta: vegeu Josep Maria Capdevila, «Jaume Bofill i Mates», dins *Del retorn a casa*, Barcelona: Pòrtic, 1971, p. 39-46 (46). D'aquesta voluntat en parla, a *El Matí*, M. MANENT («A la memòria de Guerau de Liost», 11-iv-1933, p. 8): «En aquesta Font de l'Oreneta posariem, emmarcada de verd, una mena d'estela que commemorés sobriament la fantasia del Cavaller Guerau, “púdic desdoblament” –com deia En Riba– de Jaume Bofill i Mates. Sota la figuració, única o múltiple, que enllacés amb la pedra, la font i els castanyers la memòria d'aquest *Cavaller Guerau, sense castells, fora d'un casolà castell de poesia*, caldria gravar el dístic de Josep Carner (ell trobaria com ningú una fórmula ardent i pura) que demanava el poeta d'*Ofrena rural*».

45. Es tracta dels *Assaigs sobre novel·la* (Barcelona: Publicacions de La Revista, 1934), una compilació d'articles publicats per Serrahima a *El Matí*, lleugerament revisats.

bell estudi de la polèmica Rivière-Fernandez– i la *concordància fundamental* de criteri en moltes qüestions, singularment en fixar la funció de la moral en l'art, que ara veig clara.⁴⁶

Voldria parlar-vos de tantes coses que no sé per on posar-m'hi. He anat deferint, també, d'escriure-us tot esperant saber quan es faria la inauguració de la pedra que la Generalitat posa a la «font de l'oreneta», per invitar-vos-hi, però encara no ho sé. En fi, tinc ganes de veure-us, i em faria il·lusió que una estona que us vaguéis em vinguéssiu a veure. No heu estat mai a Rusquelles, oi?

Records afectuosos als vostres i a la gent del *Mati*. Vau sentir el discurs d'en Cambó? Una bona crítica, però no pas el discurs que calia.⁴⁷ Estic una mica desenganyat de la política.

Cordialment,

J. Bofill

17

12 d'octubre de 1947

Estimat amic, gràcies per la vostra afectuosa lletra i pel retrat del meu oncle i padrí Joan.⁴⁸ Probablement és l'únic que en aquest moment jo tinc. Va morir quan l'epidèmia de tifus de l'any 14, jo aleshores acabava de complir quatre anys. Recordo d'ell un sol moment –allò que fan les criatures.

Saludeu amb afecte a tots els vostres.

Cordialment,

Jaume Bofill

46. Bofill fa referència a una llarga polèmica mantinguda entre Jacques Rivière i Ramon Fernandez, de la *Nouvelle Revue Française*, de la qual Serrahima es va ver fer ressò amplament a *El Mati*, posteriorment recollida al volum *Aspectes de la novel·la*, Barcelona: La Revista, 1934: vegeu S. COLL-VINENT, «La *Nouvelle Revue Française* i George Meredith», dins *G. K. Chesterton a Catalunya i altres estudis sobre una certa anglofilia*, p. 131-144 (138-144).

47. Es refereix a la conferència que va donar Francesc Cambó el 28 de setembre de 1934 al Palau de la Música Catalana sobre el tema «La posició de la Lliga Catalana dintre la política de Catalunya i la política general espanyola».

48. Joan Bofill i Mates va ser director del centre psiquiàtric de Santa Coloma de Gramenet.

18

Barcelona, 21 d'abril de 1961

Sr. Maurici Serrahima.
Ciutat.

Estimat amic: trobo un encert la inclusió a la Col·lecció Popular Barcino d'aquestes tan agradables lliçons introductòries a la filosofia que, gràcies a l'estímul del diàleg amb tu, ha escrit en Josep M. Capdevila.⁴⁹ Ara li escric també a ell, per felicitar-lo igualment.

En quant al segon tema de la nostra conversa: crear un interès per l'estudi filosòfic a casa nostra, ¿quina mena de treball es fa entorn a *Criterion*?⁵⁰ Per simple peresa, he desoït fins ara les invitacions a col·laborar-hi, però, si la cosa s'ho val, caldria pensar com contribuir a reforçar-la. Un altre punt o centre possible de treball podria ésser la Lliga Espiritual. Personalment tinc la falla greu de no ésser organitzador en absolut i em temo que difícilment «organitzable»; però vull dominar-me en això segon i col·laborar en el que de mi depengui a una obra comú que entraria tan directament en el terreny de les meves responsabilitats. ¿Vols doncs que en parlem? Espero una trucada telefònica a casa (22 58 77), o a *Convivium*⁵¹ (22 49 25), on sóc en principi tots els matins de 11 a 1.

Teu, afm.

Bofill

49. *En el llindar de la filosofia: correspondència amb Maurici Serrahima*, Barcelona: Barcino, 1960; Col·lecció popular Barcino, 187.

50. Un fragment del dietari de Serrahima dóna compte d'aquest interès de Bofill per revifar la filosofia catalana: «quan ens vam quedar sols, en Bofill em va dir: "Què podríem fer per crear una escola filosòfica catalana i perquè el país produeixi pensament?" Jo em vaig oferir, fent constar que només sóc un lector, un amateur, però que sempre he cregut que convé molt. Li envio el llibre d'en Capdevila i em va dir que li escriuria. Ha canviat molt, en Jaume; ja no va amb els de *Cristiandad* i s'acosta a nosaltres ràpidament. Ho vaig veure a Montserrat, fa un any i mig, però ara es va precisant més.» (*Del passat quan era present, III (1959-1963)*, ed. Josep Poca, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 222; entrada del 16-IV-1961). Altres traces de l'amistat de Serrahima amb Bofill Bofill es troben al dietari, com ara la referència a propòsit de la Fundació Jaume Bofill, «feta en memòria del que fou catedràtic de metafísica, fill gran d'en Bofill i Mates i excel·lent amic meu» (*Del passat quan era present, V (1969-1971)*, ed. Josep Poca, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 293; entrada del 16-III-1971).

51. *Convivium. Filosofia. Psicologia. Humanidades*, revista de la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona, fundada per Bofill Bofill en 1956.

APÈNDIX

«Una tècnica en acció». *El Matí* [Les Lletres], 15-II-1934, p. 9.

A Joan Teixidor: qui són els àngels?

En la meua lletra a Maurici Serrahima, que ell va fer publicar en part, al·ludia al poema «A una pedra blanca» i la forma que ha pres en l'edició revisada de *La muntanya d'ametistes*. I crec interessant estudiar amb un cert detall com aquesta forma nova es genera perquè el treball de revisió és, ací, tan precís, que revela perfectament la manera del nostre autor.

Dues són les ficcions, podríem dir, que constitueixen la base, permanent, d'aquest poema: la primera, el dirigir-se a la pedra, ja des del segon vers, com a una vella rústega, familiar i afectuosa; comparar-la, la segona, a un altar, a través de tota una simbologia religiosa.

I tenim:

*Oh pedra blanca de l'alzinar,
velleta amiga del dolç mirar!*

Aquesta imatge (tema primer) és retardada en la versió nova fins al vers sisè; «velleta» hi serà «padrina»; «amiga», de moment, «esquerpa», per inducció dels «rústega» i «aspre» de més avall; però al seu torn provocarà «íntim», cap als versos darrers. El caràcter de la pedra queda ara, de seguida, totalment definit:

padrina esquerpa del dolç mirar!

Seguim:

*Sota una arcada de fullam verd
per on, qui hi passa gairebé es perd
tu hi ets, amiga, com un altar...*

El segon motiu entra en joc: la suggerència sagrada. «Una arcada», però, és més un símbol triomfal que religiós; en la forma nova serà «un atri».

De fullam... quin fullam? «Grèvol», fusta sagrada, *Holly-wood*, record de Nadal. Aquesta substitució de mots genèrics –fullam– per mots específics –grèvol– és constant en tota la revisió.

«Verd» resulta, ara, feble; el grèvol és sempre verd. «Gerd» serà el mot que cal. I aquest vers quedarà construït així:

Al fons d'un atri de grèvol, gerd...

Per on qui hi passa gairebé es perd... qui hi passa? No, *ell* no s'hi perd, ell, que entenia, la pedra, i la mirava sovint, mentre escrivia al peu de la finestra. S'hi perd qui la vol profanar: el sacríleg. I aquesta seva familiaritat, religiosa i franca, és el que vol indicar, per antítesi, el segon vers de la versió nova: ...per qui et sabia de bon trobar! En relació amb aquells.

Grèvol, Nadal, apaivagar... i tindrem:

*Al fons d'un atri de grèvol, gerd,
on el sacríleg gairebé es perd*

*tu m'apaivagues com un altar,
padrina esquerpa del dolç mirar!*

Els versos que venien són dèbils: «arcada de fullam bru», «que ton front pàl·lid fa més hermós» són sobrers o no suggestius. Però la idea és aprofitada: un únic raig de sol (a la primera forma expressat amb «sols», a la segona amb «furtiu») travessa l'arcada o penetra dins l'atri i «degota» —«bufa»— sobre la pedra. La pedra és pàl·lida? Ja ho sabíem, si era vella i blanca. El raig que la feia més hermosa ara, precisant, l'«arbora». Vegeu les dues formes de costat:

*Sota l'arcada de fullam bru
el sol no hi entra; sols damunt tu*

*El sol que et bufa d'un raig furtiu
la cendra arbora de ton caliu:*

*degota fina pluja d'or fos
que ton front pàl·lid fa més hermosa*

*l'argent dels líquens, que hauran tallat
les corcadures de ton costat*

El poema antic segueix:

*plau-me arribar-hi fins ton sagrat,
dins els teus braços mig recolzat,*

*de tes mans rústegues sentint el frec,
de ton cos d'àvia l'aspre batec*

*i a flor d'orella ton dolç parlar,
oh pedra blanca de l'alzinar!*

Al substantiu «batec» no és l'adjectiu «aspre», per una part el que li convé més; per altra, atribuir «braços» i «mans» a una pedra és extremar la imatge; i en relació a aquests versos, «de ton cor d'àvia» –«àvia», repetició inútil– agafa amb «fictici» una intensitat inesperada, que ens recorda que tot plegat no és sinó imaginació del poeta. Els dos versos darrers són conservats igual:

*De ta pell aspra sentiré el frec,
del cor fictici l'intim batec*

*i a flor d'orella tan dolç parlar,
oh pedra blanca de l'alzinar!*

Una tècnica en acció; un esforç de substantivar –immaterialitzar– donant-los cos, unes imatges imprecises, adjectives a un paisatge massa present, del qual no acabaven de deslligar-se. La recerca de l'àngel.